

واحدکار ۵

توانایی تشخیص و به کار گیری انواع سطوح مطابق با مبانی هنرهای تجسمی

واحد کار ۵

توانایی تشخیص و به کار گیری انواع سطوح مطابق با مبانی هنرهای تجسمی

ساعت	
عملی	نظری
۵	۲

اهداف رفتاری:

از هنرجو انتظار می‌رود در پایان این واحد کار:

- سطح را تعریف کند.
- سطوح اصلی را نام ببرد.
- سطوح ارگانیک (حیوانی، انسانی و گیاهی) را بشناسد.
- با استفاده از سطوح اصلی ترکیب بندی ایجاد کند.
- با استفاده از خلاقانه از سطوح ارگانیک موجود، ترکیب بندی جدید ایجاد نماید.

مقدمه

همان طور که حرکت نقطه در فضا خط ایجاد می کند حرکت یک پاره خط در فضا یا روی یک صفحه در یک جهت معین موجب پدید آمدن سطح است. همچنین از کنار هم قرار گرفتن نقاط در یک صفحه و یا حرکت نقطه در دو جهت نیز سطح به وجود می آید.

۱-۵ سطح

شکلی که دارای دو بعد (طول و عرض) باشد سطح نامیده می شود. سطح را می توان از نظر شکل به طور کلی به دو دسته تقسیم کرد:

۱. سطوح هندسی که عبارتند از: دایره، مربع، مثلث، مستطیل، لوزی، دوزنقه، بیضی و...
۲. سطوح غیرهندسی: به کلیه سطوحی که شکل منظمی نداشته باشند غیرهندسی می گویند. این سطوح ممکن است مثل روی یک میز صاف و مسطح باشند یا مانند سطح تپه‌ها دارای انحنا و پستی و بلندی باشند

۲-۵ سطوح هندسی و مفاهیم آن‌ها

همه‌ی سطوح از سه شکل هندسی دایره، مربع، مثلث و ترکیبی از آن‌ها به وجود می آیند. هر کدام از اشکال نیز دارای معانی خاص خود می باشند.

۱-۲-۵ دایره

دایره شکلی کامل است که حرکت جاودانه و مداومی را نشان می دهد. همه‌ی نقاط روی خط پیرامون دایره با مرکز آن در یک فاصله قرار دارند و قطره‌های آن با هم برابرند. دایره نماد نرمی، لطافت، تکرار، درون گرایی، آرامش روحانی و آسمانی و بی انتهای است.

نمونه‌ای از شکل دایره روی سفالینه پیش از تاریخ

استفاده از فرم دایره برای رساندن مفهوم سیالیت و پاکی آب در طراحی نشانه توسط هنرمند معاصر

۲-۲-۵ مربع

مربع یکی دیگر از شکل‌های پایه‌ی هندسی است که از چهار ضلع و چهار زاویه‌ی مساوی ساخته می شود. مربع نماد صلابت، استحکام و سکون است. این شکل همچنین نماد عقل، منطق، صراحت و صداقت و معرف زمین است.

نمونه‌ی استفاده شده شکل مربع روی سفالینه‌ی پیش از تاریخ

استفاده از فرم مربع در طراحی نشانه‌ی معادن مگنر ایران برای نشان دادن مفهوم زمین توسط ساعد مشکی هنرمند معاصر

۳-۲-۵ مثلث متساوی الاضلاع

پایدارترین شکل هندسی مثلث است. (خصوصاً مثلث متساوی الاضلاعی که بر سطح قاعده‌اش قرار گرفته باشد) اما چنانچه این مثلث بر یکی از راس‌های خود قرار بگیرد حالتی کاملاً متزلزل و ناپایدار دارد. مثلث به واسطهٔ زوایای تندی که دارد سطحی مهاجم و ستیزنده به نظر می‌رسد که همواره در حال تحول و پویایی است. راس تیز این شکل نیز نمادی از اشعه‌ی خورشید است.

نمونه‌ی استفاده شده‌ی نقش مهر، هزاره‌ی سوم ق.م، شوش

استفاده از فرم مثلث در طراحی نشانه‌ی مجتمع کارخانه‌های صنعتی و معدنی خاور
طراح: قدرت الله خادمی

۳-۵ سطوح ارگانیک (حیوانی - انسانی - گیاهی)

شکل‌های ارگانیک از منحنی‌های به هم پیوسته‌ای تشکیل شده که معمولاً دست و گاهی هم وسایلی مثل پیستوله ترسیم می‌شوند. در این شکل‌ها خط راست به ندرت دیده می‌شود ولی اگر شکلی خطوط راست و منحنی را با هم داشته باشد خصوصیات هندسی وارگانیک را توأم داراست.

۱-۳-۵ سطوح حیوانی

از آن‌جا که حیوانات در عصر پارینه سنگی به منظور تأمین منابع غذایی و سایر نیازهای زندگی روزمره مورد استفاده‌ی بشر بوده‌اند و از سوی دیگر در روزگار باستان برخی از حیوانات و پرندگان محترم و مقدس شمرده می‌شده‌اند، این قبیل سطوح در طول تاریخ همواره مورد توجه هنرمندان بوده است.

سطوح حیوانی به کار رفته در آثار به سه گروه تقسیم می‌شوند:

۱. نقوش حیوانات اهلی که با انسان زندگی می‌کردند مثل بز، گاو، گوسفند و...

نقش روی سفالینه پیش از تاریخ، تپه حصار دامغان

نقش روی ظرف سیلک کاشان

۲. نقوش حیواناتی که نماد زیبایی و پاکی بوده و نسبت به گروه اول کمتر در آثار به چشم می‌خورد. مثل طاووس، گوزن، آهو و...

نقش غزال روی سفال پیش از تاریخ

۳. نقوش حیواناتی که خوی درندگی داشته و نمادی از قدرت هستند و مورد استفاده‌ی کمتری دارند. مثل شیر

۲-۳-۵ سطوح انسانی

این سطوح به صورت خلاصه، پراکنده و کمتر از نقوش گیاهی و حیوانی در بعضی از آثار از جمله سفالینه‌ها به چشم می‌خورد.

نقش انسان روی سفالینه‌ی پیش از تاریخ

۳-۳-۵ سطوح گیاهی

نمونه‌های فراوانی از سطوح گیاهی در آثار هنری پیش از تاریخ تا دوره‌ی معاصر به چشم می‌خورد.

نقش روی سفالینه پیش از تاریخ تپه حصار دامغان

نمونه کار: برای مشاهده‌ی نمونه‌ی کارهای سطح به CD تمرینات و پوشه mabani\sath مراجعه کنید.

در پایان مبحث عناصر بصری نقطه، خط و سطح به تجزیه یک اثر گرافیکی پرداخته و عناصر موجود در آن را بررسی می‌کنیم.
معرفی اثر:

نشانه‌ی شرکت پرواز طراح: مرجان پاک نژاد

عناصر بصری مورد استفاده:

نقطه

محل برخورد عناصر اصلی در مرکز تصویر و کادر است.
این نقطه حالت تمرکز، سکون و تأکید دارد.

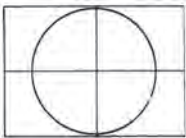
خط

خطوط مورب ناپایدار که از تحرک بالایی برخوردار بوده و نشانه‌ی تیزپروازی و سبکبال بودن هستند و پروازهای سریع السیر، مطمئن و راحت را تداعی می‌کنند.

سطح

مثلث: مثلث‌هایی که با خط افق زاویه دارند. ناپایدار و پرتحرک بوده و پرواز را تداعی می‌کنند. ترکیب این مثلث‌ها نیز خود، دو مثلث دیگر را می‌سازد که بر روی یکی از رأس‌های خود قرار دارند، نامتعادل و پرانرژی هستند. نگاه را به بیرون کادر و به طرف آسمان هدایت کرده و سرعت را نیز تداعی می‌کنند.

دایره: نشان دهنده‌ی آسمان، زمان و حرکت بوده و پرواز را نیز تداعی می‌کند.

حرکت یک پاره خط در فضا یا روی یک صفحه در یک جهت معین موجب پدید آمدن سطح است. شکلی که دارای دو بعد (طول و عرض) باشد سطح نامیده می شود.

سطح را می توان از نظر شکل به طور کلی به دو دسته تقسیم کرد: ۱- سطوح هندسی ۲- سطوح غیر هندسی

به کلیه ی سطوحی که شکل منظمی نداشته باشند غیرهندسی می گویند.

سه سطح اصلی عبارتند از: دایره، مربع و مثلث

دایره نماد نرمی، لطافت، تکرار، درون گرایی، آرامش روحانی و آسمانی، بی انتهاییی، گرما و محفوظ بودن است.

مربع نماد صلابت، استحکام و سکون است. این شکل همچنین نماد عقل، منطق، صداقت، صراحت و معرف زمین است.

پایدارترین شکل هندسی مثلث متساوی الاضلاعی است که بر سطح قاعده اش قرار گرفته باشد.

مثلث به واسطه ی زوایای تندی که دارد سطحی مهاجم و ستیزنده به نظر می رسد که همواره در حال تحول و پویایی است.

- ۱- سطح را تعریف کنید.
- ۲- سطوح را به طور کلی به چند دسته می‌توان تقسیم کرد؟
- ۳- سطوح اصلی را نام ببرید.
- ۴- ویژگی‌های مثلث را بنویسید.
- ۵- سطوح ارگانیک را تعریف کنید.

تمرین

- ۱- با استفاده از یک کاغذ پوستی سطوح موجود در یک اثر هنری را مشخص نموده و آنها را به وسیله‌ی خطوط هاشوری با خاکستری‌های تیره و روشن پر کنید.
- ۲- در یک کادر 10×10 با استفاده از یک سطح مناسب مفهوم پایداری را نشان دهید.
- ۳- چند نمونه از آثار هنری که در آن‌ها از سطح استفاده شده باشد را به کلاس آورده و به کمک هنرآموز محترم مفاهیم آن‌ها را بنویسید.
- ۴- در یک صفحه‌ی $A4$ با استفاده از سطوح موجود در کلاس خود یک ترکیب‌بندی ایجاد کرده و هر کدام از سطوح را با خطوط متناسب با آن سطح به صورت هاشور پر کنید. (به عنوان مثال برای پر کردن سطح مثلث از خطوط عمودی استفاده کنید).
- ۵- با تلفیق سطوح گیاهی و حیوانی در یک صفحه $A4$ ترکیب‌بندی ایجاد نمایید.

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

- ۱- پایدارترین شکل هندسی کدام است؟

الف) مثلث	ب) دایره
ج) مربع	د) مکعب
- ۲- برای القای مفاهیمی چون بی‌انتهایی، گرما و محفوظ بودن استفاده از کدام شکل هندسی مناسب است؟

الف) مربع	ب) مثلث
ج) دایره	د) مستطیل
- ۳- کدام شکل نماد منطق و معرف زمین است؟

الف) دایره	ب) مربع
ج) مثلث	د) مستطیل
- ۴- کدام گزینه در مورد سطوح ارگانیک صحیح است؟
 - الف) این سطوح از منحنی‌های به هم پیوسته‌ای تشکیل شده است.
 - ب) سطوح ارگانیک از خطوط راست و منحنی با هم تشکیل شده است.
 - ج) این سطوح از خطوط شکسته تشکیل شده است.
 - د) خطوط منحنی هیچ کاربردی برای ایجاد این سطوح ندارند.
- ۵- حرکت خط در فضا، موجب پدید آمدن است.

الف) حجم	ب) نقطه	ج) سطح	د) بافت
----------	---------	--------	---------